

Arbetstidsnämndens kansli
Sveriges Kommuner och Regioner

Diariernr: SKR 240117c

Plats och tid: Hornsgatan 20, den 10 april 2024 kl. 9.00-12.00

Dispensansökan från Luleå kommun

Arbetstidsnämndens beslut

Arbetstidsnämndens beslut framgår av bilaga, 3 sidor.

Tidsperiod för beviljad dispens

Tidsperiod framgår av bilagan.

Ärendeberedning

Ärendet har beretts av SKR, Kommunal och Allmänkommunal verksamhet.

Beslutet expedierat 2024-04-26

Ordförande

Anders Ferbe

Bakgrund

Den 30 november 2022 gjordes på det kommunala området ändringar i kollektivavtalens arbetstidsbestämmelser. Ändringarna föranleddes av kritik från EU-kommissionen som hotade att stämma Sverige för fördragsbrott då arbetstidslagen och kollektivavtalens tillämpning inte garanterade arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila under en 24-timmarsperiod.

För att uppfylla kraven i EU:s arbetstidsdirektiv skärptes reglerna i Allmänna bestämmelser (AB) § 13. Huvudregeln i § 13 mom. 5 är att arbete och dygnsvila ska förläggas alternerande under varje period om 24 timmar så att arbete och vila regelbundet följer på varandra.

I undantagsfall får huvudregeln frångås och det gäller endast vid kombinationen arbete och jour om det föreligger särskilda skäl i verksamheter med ansvar för liv, hälsa och säkerhet.

Bedömningen av om det föreligger särskilda skäl ska tydligt motiveras och göras utifrån en intresseavvägning mellan arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila, vilket följer av en skyddslagstiftning, och verksamhetens behov av att säkra bemanningen. Den sammanlagda tiden får då som högst uppgå till 20 timmar.

Ändringarna i AB § 13 gäller från den 1 oktober 2023.

I maj 2023 gjordes följdändringar i vissa bilagor till AB, bland annat Bilaga R som avser räddningstjänsten. De nya bestämmelserna i avtalet samt bilagor träder i kraft den 1 februari 2024.

Samtidigt med ändringarna i bilagorna till AB träffades en överenskommelse om möjlighet till dispens från AB § 13 mom. 5 eller motsvarande bestämmelse i bilaga J och R till AB i samband med planerad arbetstidsförläggning. Den sammanlagda arbetstiden får då som högst uppgå till 24 timmar. I överenskommelsen konstaterar centrala parter att dispens ska tillämpas restriktivt.

Frågor om dispens beslutas av en särskilt inrättad arbetstidsnämnd. Dispens kan beviljas i högst ett år.

Bestämmelserna om dispens finns i överenskommelsen om dispens § 3 och har följande lydelse.

§ 3 Dispens

Centrala parter inrättar ett dispensförfarande som ska tillämpas restriktivt.

Dispens innebär att den sammanlagda arbetstiden vid planerad förläggning av arbete i kombination med jour enligt AB § 13 mom. 5 eller motsvarande bestämmelse i bilaga till AB kan överstiga 20 timmar. Den sammanlagda arbetstiden får dock som högst uppgå till 24 timmar.

Det ska vid dispens alltid göras en intresseavvägning mellan arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila och verksamhetens behov av att säkra bemanningen.

Arbetsgivaren är skyldig att uttömma alla möjligheter att bemanna verksamheten i enlighet med reglerna i AB eller aktuell bilaga innan dispens kan ges. Dispens beviljas endast då inga andra rimliga åtgärder står till buds, det vill säga när det är nödvändigt att förlägga arbete i kombination med jour längre än 20 timmar för att verksamheten ska kunna upprätthållas. Det kan till exempel handla om enstaka verksamheter i glesbygd och/eller då tillgången på viss specifik kompetens är begränsad och kräver sådan förläggning.

Räddningstjänsten kan i vissa fall behöva dispens mot bakgrund av samhällets ansvar att vid olyckor eller överhängande fara för olyckor säkerställa ett skydd för liv och hälsa, egendom och miljö. Dispens kan beviljas under förutsättning att arbetsgivaren provat alla möjligheter att bemanna verksamheten i enlighet med reglerna i AB eller aktuell bilaga och gjort bedömningen att ett undantag är nödvändigt för att uppfylla verksamhetens behov.

Anmärkning

Dispensen avser endast det planerade undantaget i AB § 13 mom. 5 och motsvarande bestämmelser i bilagor. I övrigt gäller § 13 och bilagor i sin helhet.

Ansökan från Luleå kommun

Luleå kommun har inkommit med ansökan om dispens avseende avvikelse från AB § 13 mom. 5 samt från Bilaga R till AB.

Ansökan avser skiftgående heltidsbrandmän och heltidsstyrkeledare i den operativa verksamheten och omfattar sammanlagt 36 personer, fyra styrkeledare och 32 brandmän. Därutöver omfattar ansökan även vikarier som vid behov vikarierar på brandmannapass.

Räddningstjänsten som drivs i en kommunal förvaltning har en central huvudstation med heltidsräddningstjänst och en station med räddningspersonal i beredskap 35km från huvudorten.

Heltidsstyrkan bemannas med en styrkeledare och minst sju brandmän, fördelat på fyra skiftlag. Utöver heltidsbrandmännen är bemanningen beroende av ca 20 timvikarier.

Riskbilden i kommunen är komplex, med civil och militär flygplats, universitet, omfattande tung industri, industrihamn, kustland och glesbygd. Räddningstjänsten innehar nationella förstärkningsresurser för avancerade kemikalieolyckor (MSB). Den omfattande riskbilden kräver en mycket hög specialistkompetens på ordinarie brandmän på huvudstationen. Det tar mellan 2–5 år att uppnå full kompetensprofil.

Som skäl för dispens har kommunen bland annat anfört följande.

Kommunen uppger att för att kunna säkerställa räddningstjänstens specialförmågor, till exempel att livrädda med hjälp av höjdfordon, livrädda till sjöss med båt eller vattenskoter, hantera svåra kemikalieolyckor via MSB:s nationella kem-enhet eller släcka bränder i oljecisterner via Släckmedelscentralen (SMC) med mera, måste verksamheten förses med personal med tillräcklig antal erfarna brandmän. Verksamheten kan inte klara sig på endast relativt oerfarna timvikarier. Sett till helåret och upprätthållandet av den operativa förmågan så krävs det att minst fyra av sju

brandmän per skiftlag upprätthåller full kompetensprofil. Under 2023 har kommunen rekryterat heltidsbrandmän till 6 av de 32 tjänsterna. Dessa har därför inte uppnått i närheten av full kompetensprofil, vilket ytterligare begränsar antalet vikarier som kan nyttja vid ett enskilt tillfälle. De nyanställda förväntas uppnå full kompetensprofil ca 2025–2028.

Kommunen anger vidare att det är svårt att genomföra utbildningar och övningar om dessa inte går att förlägga i anslutning till nattpass.

Bedömning

Ansökan om dispens avser räddningstjänsten. Kraven för dispens är desamma oavsett om arbetstagarna omfattas av AB eller Bilaga R.

Dispens söks för att fortsätta med 24 timmars tjänstgöring främst på helgerna i grundschema och under sommarsemesterperioden samt för att kunna utföra utbildningar och övningar om de inte går att förläggas i anslutning till nattpass.

Som framgår av den ovan redovisade avtalstexten kan räddningstjänsten i vissa fall behöva dispens. Uttrycket "i vissa fall" tycks tyda på att det ska handla om en speciell situation eller ett visst förhållande samt att dispens ska hanteras restriktivt. Det synes därför tveksamt om det ska vara möjligt att bevilja dispens för en räddningstjänst att generellt tillämpa så kallade dygnspass på hela dess verksamhet. Nämnden behöver emellertid inte ta ställning till den frågan i detta ärende.

På ett övergripande plan handlar det om att man vill behålla den nuvarande förläggningen av arbetstiden för att kunna hantera bemanningen.

Beslut

Arbetstidsnämnden har, genom ett delbeslut den 29 februari 2024, beviljat Luleå kommuns ansökan om dispens för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar under den lagstadgade semesterperioden (juni-augusti 2024).

Utöver det beslut som tidigare meddelats gällande semesterperioden beviljar Arbetstidsnämnden, för berörda yrkesgrupper enligt ansökan, dispens under tiden 1 februari 2024 – 31 januari 2025 för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar under helger i grundschema, samt för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar för utbildningar och övningar som inte ryms inom ordinarie arbetstidsförläggning eller inom ordinarie verksamhet.

Beslutet avser begränsad tid och förutsätter att arbete med omställning till de nya arbetstidsbestämmelserna fortgår.